

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “อนิสฺสร --- ไม่อิสระ”

อนิสฺสร อ่านแบบภาษาบาลีว่า อะ - นิด - สะ - ระ มาจากคำว่า น (ไม่, ไม่ใช่) กับคำว่า อิสฺสร (อิสระ, เป็นใหญ่) แปลง น เป็น อน ต่อกันกับ อิสฺสร จึงสำเร็จเป็น อนิสฺสร แปลว่า ไม่เป็นใหญ่ในที่นี้มุ่งหมายถึง ไม่มีใครบังคับบัญชาสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้เกิดขึ้นเป็นไปได้ แสดงถึงความ เป็นจริงของธรรมที่ไม่เป็นอิสระ กล่าวคือ ไม่เป็นใหญ่ เพราะเหตุว่าต้องเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น ตามข้อความในปรมัตถที่ปนี อรรถกถา พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา อธิมุตตเถรคาถา ว่า

บทว่า สพฺพ อนิสฺสร เอตํ ความว่า สิ่งทั้งหมดนั้น เว้นจากความเป็นอิสระ คือใครๆ ไม่อาจแผ่ความเป็นใหญ่ไปในโลกนี้ ว่า จงเป็นอย่างนั้น.

ธรรมเป็นสิ่งที่จริง สามารถพิสูจน์ได้ทุกขณะว่าเป็นสิ่งที่จริง ไม่ว่าจะได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย คิดนึก ดีใจ เสียใจ ติดขัดยินดีพอใจ หงุดหงิดโกรธขุนเคือง ไม่พอใจ เป็นต้น ล้วนเป็นธรรม คือเป็นสิ่งที่จริงทั้งหมด, ธรรม ไม่ได้หมายถึงเพียงสภาพธรรมฝ่ายดีเพียง อย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งที่จริงทั้งหมด ชีวิตประจำวันที่ดำเนินไปนั้นไม่พ้นไปจากธรรม เลย เมื่อไม่ได้ศึกษาย่อมไม่สามารถจะรู้ได้ว่าเป็นธรรม เพราะแท้ที่จริงแล้ว ทุกขณะเป็นธรรม มีจิต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์) เจตสิก (สภาพธรรมที่เกิดร่วมกับจิต) และ รูป เกิดขึ้นเป็นไปอยู่ตลอดเวลา จิต เจตสิก รูป นั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วดับไป ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ที่ไม่เที่ยงนั้นเพราะเกิดแล้วดับไป สภาพธรรมที่เกิดแล้วดับไปนั้นเป็นทุกข์ เพราะเหตุว่า ตั้งอยู่ไม่ได้ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา และเป็นอนัตตา คือไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น ลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นลักษณะที่ทั่วไปแก่สภาพ ธรรมที่เป็นสังขารธรรมซึ่งเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยทั้งหมด

ธรรมไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยจริงๆ ไม่มีใคร สามารถบังคับให้ธรรมอะไรเกิดขึ้นได้เลย ยกตัวอย่าง บังคับให้เห็นก็ไม่ได้ เพราะเห็นเกิดเพราะ เหตุปัจจัยหลายอย่าง มีกรรมเป็นปัจจัย มีที่อาศัยให้จิตเห็นเกิด มีเจตสิกเกิดร่วมด้วย เป็นต้น แม้แต่ปัญญาเองซึ่งเป็นสภาพธรรมฝ่ายดี ที่เข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง ก็เกิดขึ้นเพราะ อาศัยเหตุปัจจัยเช่นเดียวกัน ไม่ใช่ว่ามีตัวตนที่จะไปบังคับให้ปัญญาเกิดได้ ต้องอาศัยเหตุหลายอย่าง หลายประการด้วยกัน ต้องมีศรัทธาที่จะฟังที่จะศึกษา เพราะเคยเห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจ ความจริงมาแล้ว จึงทำให้เป็นผู้ที่สนใจที่จะฟัง ที่จะศึกษาพระธรรม เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง จึงฟัง จึงศึกษา เมื่อได้ฟัง ได้ศึกษา ปัญญาจะเจริญขึ้นไปตามลำดับ โดยไม่มีตัวตนที่จะไปบังคับให้ปัญญาเกิดเลย แต่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยจริงๆ แต่การใช้คำพูดในการ สื่อสาร ก็อาจจะพูดว่า สร้างเหตุ หรือเจริญเหตุ หรือทำเหตุ เป็นต้น โดยที่ไม่ได้ปฏิเสธคำพูด

ของชาวโลก แต่ก็ขอให้เข้าใจว่า ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครเจริญ ไม่มีใครทำ มีแต่ธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปเท่านั้น สำคัญที่ความเข้าใจถูกเห็นถูกจริงๆ ว่าเป็นธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีใครบังคับให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นเป็นไปได้เลย สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้น เป็นธรรมที่ไม่อิสระ คือไม่เป็นใหญ่ เพราะไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครได้เลย แต่เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย

ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียด ยากที่จะเข้าใจ แต่ก็สามารถที่จะเข้าใจได้ การศึกษาธรรม เป็นการศึกษถึงสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพื่อเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริง เนื่องจากคุ้นเคยกับความเป็นตัวตน คุ้นเคยกับความเป็นเรา พร้อมทั้งได้สะสมความไม่รู้มาอย่างเนิ่นนาน จึงหลงยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา ดังนั้น ธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่มีจริงนั้น จึงควรที่จะศึกษา เพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นไปเพื่อละคลายความไม่รู้ ละความเห็นผิดในสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ในที่สุด เพราะพระธรรมทั้งหมดอุปการะเกื้อกูลให้เข้าใจว่า มีแต่ธรรม ไม่มีเรา ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน จึงต้องเป็นผู้ที่แก้แล้วกล้า อาจหาญที่จะฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมต่อไป เพื่อรู้ความจริงว่า มีแต่ธรรม เท่านั้น ไม่มีเรา ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตนเลย.

ชมรมบ้านร่มมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗